

Orientering

Nr. 36 – februar 2013 – 18. årgang

- s. 1 Leder – Velkommen i 2013
- s. 2 Indkaldelse til generalforsamling (5.marts)
- s. 3-4 Firmaet PROGRESS – 90 års ”jubilæum”
- s. 5-6 Berta er blevet 100 år.
- s. 7 Nyt fra arkivet - og lidt lokalhistorie
- s. 8 Nagelsti Elværk – 100 års ”jubilæum”
- s. 8 Navne og noter

Godt nytår – velkommen i 2013.

Velkommen til et nyt år i Toreby Sogns Lokalhistoriske Forening og Arkiv.

Formanden har ordet:

Kære medlemmer af Toreby Sogns Lokalhistoriske Forening og Arkiv.

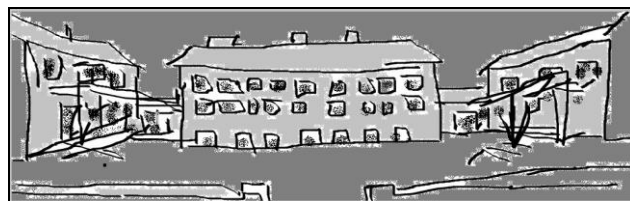
Jeg vil ønske alle Jer trofaste medlemmer et **rigtigt godt nytår**, og velkommen til 2013, hvor I er meget velkomne til at besøge os på arkivet. Det kan være, I har spørgsmål om et lokalhistorisk emne, eller ”bare” vil have en hyggelig snak om gamle dage. I er under alle omstændigheder meget velkomne. Vi har altid kaffe og et stykke kage.

Vi har læst i avisen at Produktions-skolen, MultiCenter Syd har købt Toreby skole, hvor de giver udtryk for samarbejde med de lokale foreninger i området, det har vi tænkt os at afprøve.

Vi har ønsket MultiCenter Syd til lykke med erhvervelsen af bygningerne, hvor vi godt kan hjælpe dem med at bruge nogle af de mange m² de har købt ☺, - det ville jo være lækkert, at få lokaler ”nede ved jorden”, nu ved de i hvert fald, at vi eksisterer, - så ser vi, hvordan det går.

I dette nummer af Orientering ligger der et indbetalingskort, som jeg selvfølgelig håber, at I vil benytte, for der altid er brug for støtte til vores arbejde, - på forhånd tak. Der er sket en regulering af beløbet – det er steget lidt -, det blev vedtaget sidste år på generalforsamlingen. Håber, I er forstående over for dette.

Godt nytår, - vi ses! - Jesper Smith

Liv i Toreby Skole ?? – Ja, Tak!

ORIENTERINGs redaktion: Bestyrelsen
 Ansvarshavende: Jesper Smith –
 Ansvarshavende for trykfejl: Otto S.

Herved indkaldes til **ordinær generalforsamling i**
Toreby Sogns Lokalhistoriske forening og Arkiv,
tirsdag d. 5. marts 2013 kl. 19,00
i Lokalcentrets cafeteria – ”Åkanden” - Åmarksvej 5, Toreby.

Dagsorden:

- 1. Valg af ordstyrer/dirigent**
- 2. Beretning fra Lokalhistorisk Forening**
v/Jesper Smith
- 3. Beretning fra Arkivet** v/Tage R. Jensen
- 4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab** v/Otto Sørensen
- 5. Indkomne forslag.** Forslag skal være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.
- 6. Arbejdsplan, budget og fastsættelse af kontingent.**
- 7. Valg:**
 - a. Bestyrelsen (Jesper Smith, Niels Lück og Otto Sørensen). - Alle er villige til genvalg, men andre forslag er velkomne.
 - b. Suppleant. På valg er Tage Rødby Jensen.
 - c. Valg af revisor. På valg er Jørgen Skaftø.
- 8. Eventuelt.**

Hvis nogen vil have regnskabet tilsendt, bedes henvendelse rettet til bestyrelsen.

KAFFE med kage er en selvfølge!

Bestyrelsen

FØR generalforsamlingen vil Vagn-Aage Sellebjerg fortælle om
”Danmark før motorvejenes tid”, - før tiden gik amok –
Det bliver fortalt over en **lysbilledserie** - taget fra det meste af Danmark.
EFTER generalforsamlingen er ARKIVET åbent for besøg!

Kort og godt – ”landkort” før og nu. Kortene er fra ca.1899 og ca.2012:

Konkurrence:
Landeveje før og nu?
Hvor er vi henne?
Kom og hør
Vagn-Aage Sellebjerg
fortælle om landeveje!

Vil du se flere gamle og nye kort? ”Prøv på nettet”: <http://kmswww3.kms.dk/kortpaanettet/>

Familien med æggene – og firmaet ”Progress”

– 90 års ”jubilæum” i 2012

ARKIV og Lokalhistorisk Forening er ”et fedt”, og det er da også et faktum, at de arkivalier, vi får indleveret til Arkivet, har en historie bag – ofte en lokal historie.

Sådan var det også, da **Inger Bille-Hansen** for nogle år tilbage indleverede nogle arkivalier fra ”PROGRESS” i Nagelsti.

Det var spændende sager, og vi måtte høre historien bag. Over en god kop kaffe er vi nu kommet tættere på den historie. Inge Bille Hansen har åbnet for sit ”private arkiv”, og hun fortæller gerne om det, hun ved om 90 års ”æg-historie” i firmaet ”**PROGRESS**” i Nagelsti.

Inger Bille-Hansens svigerfar, **Hans Hansen**, købte i 1922 en lille ejendom (Vadebrovej 35, Nagelsti), hvor der tidligere stod en stubmølle (den var blevet revet ned i 1916). Hans Hansen og hustru, **Johanne**, flyttede ind i december 1922 og startede en lille virksomhed med frilandsgartneri og fjerkræavl/ægsalg. Starten var lille, – 14 kyllinger var grundlaget.

Det er en god og lang historie om et lokalt firma og menneskene bag. Dette lille blad kan slet ikke rumme den historie, men her er foreløbig et par pluk af en god samtale med Inge Bille Hansen:

Hans kom fra en stilling ved et gartneri i udkanten af Fåborg. **Johanne Bille** uddannede sig til mælke-kontrolassistent på Fyns Husmandsskole i 1913 og fungerede som sådan i Frejlev-Kettinge, inden sit giftemål.

Hans var uddannet som gartner fra Fyns Husmandsskole i 1916-17, men allerede som

barn var han stærkt interesseret i hønseavl, og han passede sin mors høns - let hånet, af sin far, der betragtede dette arbejde som "kvindearbejde", og han mente således ikke, at Hans kunne "blive til noget" med den interesse.

MEN hønseriejer, Hans Hansen, var iværksætter. Han blev landskendt - og kendt i store dele af verden - for sine "hvide italienerere". De 14 kyllinger blev snart til 500 høns, som ikke alene var gode æglæggere, men også var smukke, som Hans Hansen ønskede det.

Hans opnåede store resultater ved udstillinger og konkurrencer: 1. præmier og ærespræmier, bronzemedalje i London 1930, sølvbæger fra "Det kgl. Landhusholdningsselskab", Dronningens ærespræmie i 1937 og guldmedalje på verdensudstillingen i Rom 1933 for "Eksteriør" og "Afstamning", Berlin-Leipzig i 1936, Wien i år ?, Malmø i 1937.

Hans Hansens viden om fjerkræavl betød også, at tilrejsende fra hele landet og fra udlandet opsøgte ham for at få råd og vejledning. Avlsarbejdet førte bl.a. frem til "Nagelsti-stammen", som var et resultat af minutøs kontrol og stambogsføring. Næsten hele besætningen nedstammede fra en enkelt høne,

mens haner blev indkøbt på grundlag af deres afstamning. Til gengæld solgte Hans Hansen sine stambogsførte haner til andre hønserier, ligesom det ene hold kyllinger efter det andet "rejste ud i verden".

Det var en stor dag, da den første af hans høner nåede at lægge 300 æg på et år.

Ligesom han var glad for at modtage et takkebrev fra Dronning Alexandrine, da han havde foræret hende en hane til de indkøbte høner på Fredensborg.

Her er Hans sammen med bl.a. Prinsesse Margaretha

Men der var også problemer. Stuehuset brændte i marts 1946, og Falck var hurtigt fremme, men de måtte ikke begynde slukningen, før det "lokale"

brandvæsen var begyndt! – Sognerådet havde indgået en aftale med Slemminge om brandbekæmpelse, men de ”lokale” havde problemer med at komme frem på grund af benzinmangel. Branddammen var frosset til, og vandet i brandslangerne frøs til is. Alle reddede sig ud af det brændende hus. Beholdningen af Toreby Mejeris udbetaling til producenterne brændte. Pengene blev først erstattet, da politiet fandt de forkullede rester! Huset, der står endnu, blev så bygget.

Hans Hansen overlod sit hønseri og avlscenter til sønnen, **Helge Hansen** (og Inger Bille-Hansen) i 1955, og de fortsatte i samme spor med fjerkræavl, kyllinge- og ægproduktion og opnåede også anerkendelse, diplomer og præmier, - men det er også en længere historie!

Ansvarlig for sammenskrivning m.v. – Otto S.

Måske kan Arkivet senere lave en udstilling? – eller et særnummer af dette blad? – om ”PROGRESS”. - Der er historie og ”stof” nok!

Måske er der andre virksomheder med en historie her i sognet? – Det ved vi, der er! – Lad os også få deres/jeres historie!

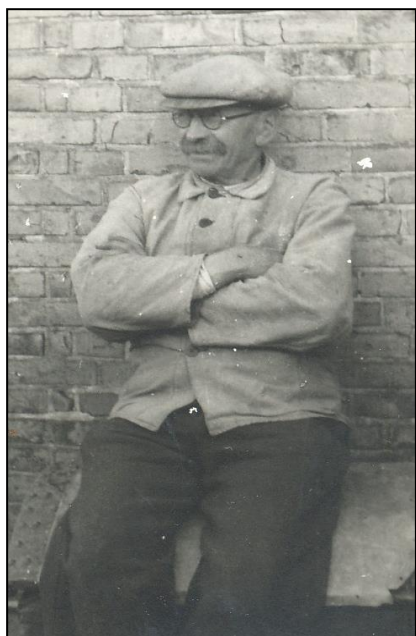
100 års fødselsdag – TIL LYKKE!

I anledning af Agnes Berta Hansen´s (kaldet Berta) 100 års fødselsdag, besøgte vi hende i Sakskøbing, for at høre hende berette om tiden som husassistent (ung pige) på Grænge mejeri i årene 1933-38. – Berta fortæller, og vi skriver så hurtigt, vi kan, det hun fortæller. – Her er nogle ”pluk”:

Det var Berta´s svoger, Hans Ejnar Rasmussen, som var mejeribestyrer. Ejnar var gift med én af Berta´s søstre som hed Johanne. De havde sammen datteren Inge. Berta

omtaler sin svoger med varme ord, - han var et meget venligt og roligt menneske. Familien havde en stor omgangskreds, og de var ofte borte på visit og havde mange ”fremmede” på besøg. Der blev bl.a. spillet kort.

Berta havde også en anden søster som boede på mejeriet, hun var syerske. Denne søster giftede sig med Oskar Madsen (søn af Skomager Madsen i Grænge) de boede tæt ved Mejeriet. Berta beretter, at der blev dannet et lille ”skomager orkester”, som bestod af Oskar og hans to søstre, Valborg og Ruth, og en tvilling broder.

skomager Madsen,
Grænge Skovvej

Om sin tid på mejeriet kan Berta huske, at der var 4 mejerister. 1. mejeristen hed Rasmus Christensen. Mejeristerne boede på Mejeriet, og de fik kost og logi. Frokosten indtog de ude på Mejeriet, mens de arbejdede.

Berta skulle tilberede maden, gøre rent, vaske tøj, rede senge, handle ind og meget mere. Der var rigeligt at lave.

Berta handlede ind i Brugsen i Grænge, og i "Fedevare butikken", som solgte flæsk, pølser m.m. butikken lå ved banen. Mejeriet havde en stor urtehave, hvor der blev dyrket bær, kartofler og andre grøntsager.

En gang om ugen, kom Slagter Brandstrup fra Hjelm med et stort stykke kød, som blev skåret op og brugt i løbet af ugen til fars osv.

Hvis man skulle nogle steder måtte man cykle. Der var lokum ude bagved som blev benyttet af alle, både mælkekuske, familien Rasmussen og mejerister.

Berta kan erindre Mejeri bestyrelsesmøderne, hvor der bl.a. blev udbetalt mælkepenge.

Dette var en lille beretning/erindring fra en åndsfrisk 100-årig Berta med fortid i Grænge.

Jesper Smith

Nyt fra arkivet af arkivleder Tage R. Jensen

Arkivet har fået indkøbt EDB udstyr for de midler vi fik bevilget af Veluxfonden.

Udstyret bliver brugt af de mange flittige medarbejdere, der næsten hver tirsdag aften – og nogle dage også om dagen - møder op med godt humør.

Vi har indkøbt en **diktafon** så vi kan optage i lyd, hvis man ikke vil være med i en videooptagelse. Hvis du/I skulle sidde inde med nogle oplysninger - det kan være fra en arbejdsplads eller fra livet i landsbyen, så kan vi bare snakke sammen og sætte interviewet ind i computeren, og senere kan det skrives ud som tekst. (en diktafon fungerer som en "gammeldags" båndoptager, men fylder meget mindre, og så kan den sættes lige ind i en computer!)

Alle på arkivet har været på Arkibas grundkursus og vil i nær fremtid fortsætte kursusrækken, så vi kan blive bedre til at arkivere i computerne og svare korrekt på spørgsmål om indlevering og opbevaring.

Vi siger velkommen til en ny frivillig medarbejder, Knud Hansen.

Der har i den sidste tid været arbejdet på et afsnit til en bog, som vil blive udgivet af LASA (Lands Sammenslutningen af Lokal Arkiver). Bogens emne er "Matador" – forstået som en iværksætter/ildsjæl, og vi valgte at skrive om Fru Bodil Neergaard, som vi mener, var en Matador i vores sogn.

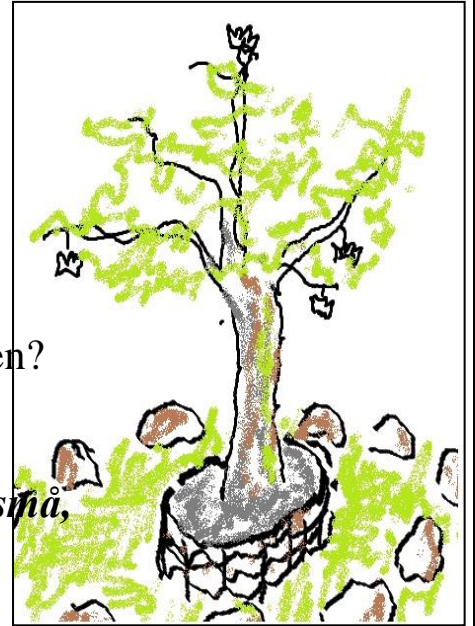
Tage R. Jensen

Når arkiv og lokalhistorisk forening gerne vil have ”folk” til at fortælle, hvad de ved og husker, er det for at kunne opbevare tidsbilleder, som kan fortælle eftertidens mennesker, hvordan vor tids samfund og hverdag hang sammen.

Tiderne skifter – nu hurtigere end før, synes vi måske, derfor er vore fortællinger hurtigt historie. Hvem husker i dag børnenes midsommergilder i Nagelsti? – Ingen nulevende har oplevet dem, men Christian Ringsing skrev om dem i 1921 (Loll.-Falsters Hist.Samfunds Årbog).

Han husker den sang, børnene sang, når de kom til en gård:

*Her kommer alle vi midsommers-dreng,
Som har løbt så vidt omkring.
Vi har hverken mad eller penge,
Udi den sommer så lang.
./Derfor kommer vi hertil
For at bede om mad og øl.:/:*

Og der er 3 vers mere. Teksten kender vi, men melodien?
Hvem har den?

En af drengene, ”skænkeren”, afleverede en remse:

*”Her kommer vi midsommerdreng, både store og små,
for at bede om, hvad hus formå.
Lidt æg og mel og mælk til en kage,
som vi alle kan få at smage.
Et lår af en ko,
et børste (skinke) af en so,
en medister, der kan nå fra drønhullerne (lydhullerne i klokketårnet) og ned.
Vi er så sultne som et myg,
så vor mave ligger omme ved vor ryg.
I går kunne vi få, da ville vi ikke have,
I dag vil vi have, i dag kan vi ikke få;
derfor må alle vi midsommerdreng sultne gå.
– Må jeg bede om et par skilling og en snaps til musikanten og et lys?”*

PS. Der var også piger med til optog og fest.

”Under råben og skrigen gik turen til næste gård, hvor det samme gentog sig. Mødte de på vejen voksne mænd, skænkede der snaps for dem og rasledes med bøssen.

Lærerne så ikke mildt på disse fester og gjorde alt for at få dem afskaffet. De arrangerede udflugter i stedet for gilderne, og børnene gik glade med derpå. - - Årsagen til gildernes ophør var dog ikke modviljen mod dem fra visse sider,

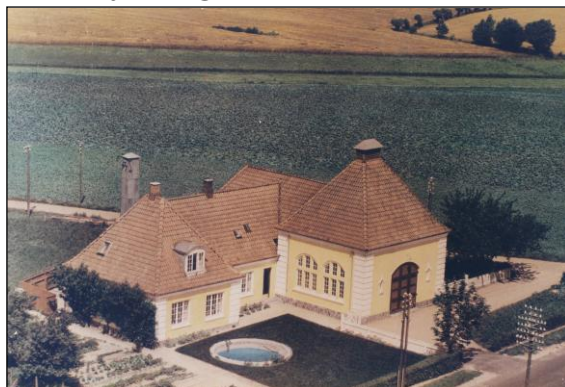
men nærmest den, at det voldte vanskeligheder med at få husly; ingen var jo særlig glade for at have al den ulejlighed og spektakel, der fulgte med.” I dag kan vi optage lyd og billeder, men den gode fortælling på skrift er stadig ”gældende” og lige så værdifuld som på Christian Ringsings tid.

”Nagelsti Elværk”: Det er 100 år siden, Toreby Sogn fik et elektricitetsværk: 11. november 1912.

Historien kort: **Nagelsti Elværk** (Nagelsti og Omegns Elektricitetsværk) Nystedvej 14.— Oprettet i 1912 og overtaget af SEAS i 1960.

ARKIVET lavede en lille udstilling om Elværket til Arkivernes Dag og ”Jul på Fuglsang”. Det meste af udstillingen kan nu ses på Arkivet.

Efter udstillingen har Arkivet været så heldig at få indleveret/lånt nogle fotografier af elværkets maskiner m.m. – De kan nu ses i arkivets udstilling.

Det tidligere Elværk på Nystedvej
Foto fra 1962

Kalender: arkivet har åbent 1. og 3. tirsdag i måneden

- Tirsdag d. 5. marts 2013: Generalforsamling (se side 2)

HUSK: Generalforsamling tirsdag d. 6. marts 2012.

Samtidig med dette blad omdeles også årets ”girokort”/medlemskort.

Du kan betale kontant, hvis vi træffer dig hjemme, eller via indbetalingskortet (+73 - +80456522),

eller via banken, som er **”Jyske Bank”** konto nr. 0694-0002898705.

Kontingentet er forhøjet en ”smule” til: kr. 150 pr. husstand og kr. 100 for enkelt-medlemmer.

Jesper Smith, Kettingevej 5, 4892-Kettinge (2961 7930)
js@fuglsangkunstmuseum.dk

Ingolf Møller Pedersen, Grænge Skovvej 14, 4891-Toreby, (2088 6352)

Egon Lintner, Flintingevej 7, 4891-Toreby, (5486 9438)

Niels Lück, Laur.Larsens Gade 10, 4800-Nykøbing F, (2085 1428)

Otto Sørensen, Møllevvej 14, 4891-Toreby, (5486 9466)
otto.soerensen1@skolekom.dk.

Arkivleder: Tage Rødby Jensen; Lindevænget 20, 2.th., 4800-Nykøbing F
tagerodby@live.dk (5174 6216)

Arkivet: 5413 2800 - og *torebyarkiv@mail.dk*

HUSK: hvis du har en **mail-adresse**, så vil vi da gerne have den! Ring den ind – eller bedre – send os en mail!